
**ANNALS OF THE POLISH ASSOCIATION
OF AGRICULTURAL AND AGRIBUSINESS ECONOMISTS**

ROCZNIKI NAUKOWE
STOWARZYSZENIA EKONOMISTÓW ROLNICTWA I AGROBIZNESU

Received: 19.12.2022

Acceptance: 10.02.2023

Published: 22.03.2023

JEL codes: J43, J62, Q19

Annals PAAAE • 2023 • Vol. XXV • No. (1)

License: Attribution 3.0 Unported (CC BY 3.0)

DOI: 10.5604/01.3001.0016.2200

ANNA J. PARZONKO, ANNA SIECZKO¹, KRYSZYNA KRZYŻANOWSKA

Szkoła Główna Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie, Polska

**POSTAWY KOBIEC WOBEC ŹYCIA I AKTYWNOŚCI
ZAWODOWEJ NA OBSZARACH WIEJSKICH**

Słowa kluczowe: kobiety, aspiracje edukacyjne, aspiracje zawodowe, obszary wiejskie, gospodarstwo rolne

ABSTRAKT. Celem opracowania było przedstawienie postaw kobiet wobec życia i aktywności zawodowej na obszarach wiejskich. Do realizacji celu badań wykorzystano literaturę przedmiotu, dane wtórne pochodzące z Głównego Urzędu Statystycznego oraz wyniki badań zrealizowanych w 2020 roku przez Martin&Jacob na zlecenie banku BNP Paribas i opublikowanych w raporcie „Sytuacja kobiet na wsi”. Materiał empiryczny zebrano metodą sondażową z wykorzystaniem techniki CAWI, a obserwacją badawczą objęto 300 kobiet, będących właścicielkami lub współwłaścicielkami gospodarstw rolnych. Z danych zawartych w raporcie wynika, że zdecydowana większość kobiet miała aspiracje edukacyjne, ponieważ co piąta respondentka planowała zdobyć wykształcenie średnie albo wyższe lub napisać pracę doktorską, natomiast w doskonaleniu zawodowym w formie kursów i szkoleń zamierzało uczestniczyć 2/3 badanych. Kobiety te, mimo wielu niedogodności, ceniły sobie życie na wsi i w zdecydowanej większości nie chciałyby przeprowadzać się do miasta. Z przeprowadzonych badań wynika również, że 2/5 respondentek planowało rozwijać się zawodowo w rolnictwie i prawie tyle samo łączyć działalność w rolnictwie z inną aktywnością zawodową. Chęć zwiększania aktywności w rolnictwie deklarowały częściej kobiety z młodszych grup wiekowych i legitymujące się wykształceniem wyższym rolniczym.

¹ Corresponding author: anna_sieczko@sggw.edu.pl

WSTĘP

Aktywność zawodowa należy do sfer życia, która u większości ludzi zajmuje centralne miejsce w codziennym funkcjonowaniu. Zainteresowanie aktywizacją zawodową kobiet na polskich obszarach wiejskich powiązane jest z dobrze rozwiniętą w wielu krajach Unii Europejskiej, koncepcją rozwoju obszarów nieurbanizowanych. Koncepcja ta zakłada wielofunkcyjny i zrównoważony rozwój wsi przez wprowadzenie takich funkcji, jak: ekologiczna, rekreacyjna, rezydencjalna i społeczno-kulturowa. Urzeczywistnienie tych funkcji wiąże się z rozwojem sektora usług i potrzebą aktywizacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich, których kapitał intelektualny i niewykorzystane dotąd w pełni zasoby nabierają nowej wartości [Krzyszkowski 2008, Krzyżanowska 2014].

W przypadku kobiet aktywność zawodowa w skali społecznej jest zjawiskiem o stosunkowo krótkiej historii i sięga lat 60. i 70. XX wieku [Lisowska 2009]. Na wsi, w tradycyjnej społeczności chłopskiej rola kobiety zdefiniowana była przez normy kulturowe, zwykle obejmowała aktywność rodzinną i opiekuńczą w gospodarstwie domowym oraz pomoc w gospodarstwie rolnym, prowadzonym przez męskiego członka rodziny [Kmita-Dziasek, Król-Nowinski 2019]. Okres PRL przyniósł zmiany związane z postrzeganiem aktywności zawodowej kobiet na wsi. Dwuzawodowość mężczyzn wymusiła podejmowanie prac „męskich” w gospodarstwie i podejmowanie pracy poza gospodarstwem rolnym [Michalska 2019]. Zmiany po 1989 roku także przyniosły nowe wyzwania w aktywności zawodowej kobiet. Proces rozwoju gospodarki, a zwłaszcza sektora usług przyczynił się do wzrostu popytu na pracę wśród kobiet. Ponadto wzrost poziomu wykształcenia kobiet i zmiany systemu wartości zainicjowały przemiany w rolach wypełnianych przez kobiety oraz mężczyzn. To wszystko przyczyniło się do stopniowego zwiększania aktywności zawodowej mieszkanek wsi.

Badania statystyczne dotyczące aktywności zawodowej kobiet prowadzone przez GUS, obejmują osoby w wieku 15 lat i więcej. Za aktywne zawodowe kobiety uważa się te, które aktualnie pracują lub są bezrobotne. Do wskazanej grupy nie zalicza się kobiet biernych zawodowo. Wyniki badania aktywności ekonomicznej ludności [GUS 2021] wskazują, że tylko około 46,6% kobiet w wieku 15-65 lat i więcej było aktywnych zawodowo (tabela 1).

Jeżeli uwzględnimy kobiety pracujące w rolnictwie, to według danych Eurostatu, w 2020 roku w Polsce 43% kobiet pracowało w rolnictwie, natomiast zarządzało gospodarstwem rolnym około 29% [Marciniak-Musiał 2021]. Jednak, jak wskazywali Zbigniew Drąg i Krzysztof Gorlach [2019a], kobiety zarządzają gospodarstwami zdecydowanie słabszymi ekonomicznie niż mężczyźni: mniejszymi obszarowo, słabiej zmechanizowanymi i o znacznie mniejszej dochodowości. Ich gospodarstwa mają bardziej ekstensywny charakter niż gospodarstwa zarządzane przez mężczyzn i wymagają częściej

Tabela 1. Współczynnik aktywności zawodowej w Polsce z podziałem na miasto i wieś według wykształcenia (IV kwartał 2020 roku)

Wyszczególnienie	Polska			Miasto			Wieś		
	ogółem	M*	K*	ogółem	M	K	ogółem	M	K
Ogółem	56,5	65,4	48,4	56,3	64,1	49,5	56,7	67,1	46,6
Wyższe	80,0	83,6	77,5	78,9	82,1	76,6	83,0	88,4	79,8
Policealne, średnie zawodowe	60,4	72,2	48,7	55,3	67,2	44,1	68,8	79,9	57,0
Średnie ogólne	52,2	69,2	42,5	49,5	66,0	39,4	57,5	76,6	48,0
Zasadnicze zawodowe	55,3	64,7	40,8	49,1	57,5	36,9	61,2	71,3	44,8
Gimnazjalne i podstawowe	17,1	26,3	9,7	14,1	21,4	8,7	19,3	29,8	10,4

* K – Kobiety, M – mężczyźni

Źródło: opracowanie własne na podstawie [GUS 2021, s. 106-107]

pomocy ze strony innych domowników. Rolniczki-menedżerki rzadziej niż mężczyźni podejmują dodatkowo pracę poza rolnictwem. Oprócz aktywności zawodowej związanej z gospodarstwem rolnym, polskie rolniczki angażują się w przedsiębiorczość, przetwórstwo w łańcuchu rolno-spożywczym, turystykę, agroturystykę, świadczenie innych usług, m.in. opiekuńczych wynikających z trendu starzenia się populacji. Wymieniona działalność pozarolnicza należy do działalności gospodarczej niskiego ryzyka [IERiGŻ-PIB 2020]. Ponadto, jak zauważa Krystyna Krzyżanowska, aspiracje zawodowe mieszkanek wsi są związane z odchodzeniem od działalności rolniczej i migracją do miasta [Krzyżanowska 2014]. Można zatem stwierdzić, że w czasach nowoczesnego rolnictwa, polegającego na mechanizacji i cyfryzacji rolnictwa, które istotnie ograniczają znaczenie siły fizycznej, a zatem dominację mężczyzn, na wykonywanie najważniejszych prac związanych z prowadzeniem gospodarstwa odsetek zarówno kobiet aktywnych zawodowo, jak i zarządzających gospodarstwem rolnym nie przekroczył nadal 50%. Taka sytuacja determinowana jest utrzymującymi się nawykami kulturowymi. Wzorce kulturowe to nie jedyna bariera bierności zawodowej kobiet z obszarów wiejskich.

Do najczęstszych barier zalicza się [Magda 2020, Knapik 2007]:

- niską samoocenę,
- brak wiary we własne możliwości i sukces,

- brak wzorców aktywizacji zawodowej, zwłaszcza w zakresie przedsiębiorczości,
- przekonanie, że miejsce kobiety jest w domu wyłącznie jako opiekunki domowego ogniska,
- brak wsparcia ze strony innych członków rodziny,
- konieczność dojazdów (lub migracji) i jednocześnie niedobory pracowników, w związku z tym, że podaż pracy jest bardziej rozproszona niż popyt na pracę,
- koszty dojazdu do pracy (transport publiczny – jego koszt i jakość),
- koszty związane z opieką nad osobami wymagającymi opieki (młode kobiety – opieka nad dziećmi, starsze kobiety – opieka na rodzicami i/lub wnukami),
- względnie niska dostępność do opieki instytucjonalnej.

Rozwijanie i wykorzystywanie potencjału kobiet na obszarach wiejskich jest konieczne z punktu widzenia rozwoju gospodarczego. Na ich postawy wobec życia i aktywności zawodowej, oprócz czynników ekonomicznych, takich jak dostęp do rynku pracy, mieszkanie i mobilność, wpływ mają również czynniki pozaekonomiczne, tzw. miękkie, a mianowicie: jakość życia i zamieszkania, kontakty osobiste, klimat społeczny oraz uwarunkowania kulturowe.

MATERIAŁ I METODYKA

Opracowanie ma na celu przybliżenie postaw kobiet wobec życia i aktywności zawodowej na obszarach wiejskich. W opracowaniu wykorzystano kwerendę literatury przedmiotu, a także posłużono się metodą analizy danych wtórnych pochodzących z Głównego Urzędu Statystycznego i raportu z badania „Sytuacja kobiet na wsi”, zrealizowanego w 2020 roku przez Martin&Jacob na zlecenie Banku BNP Paribas. W badaniach empirycznych zastosowano metodę sondażową z wykorzystaniem techniki CAWI, stosując model Real Time Sampling. Obserwacją badawczą objęto 300 kobiet, będących właścicielkami lub współwłaścicielkami gospodarstw rolnych albo pracujących w tych gospodarstwach. Reprezentatywność próby badawczej ze względu na klasę wielkości gospodarstwa uzyskano dzięki zastosowaniu wagi analitycznej, uwzględniającej 4 kategorie powierzchniowe. Kwestionariusz ankiety składał się z 12 pytań metryczkowych i 12 pytań dotyczących następujących obszarów badawczych:

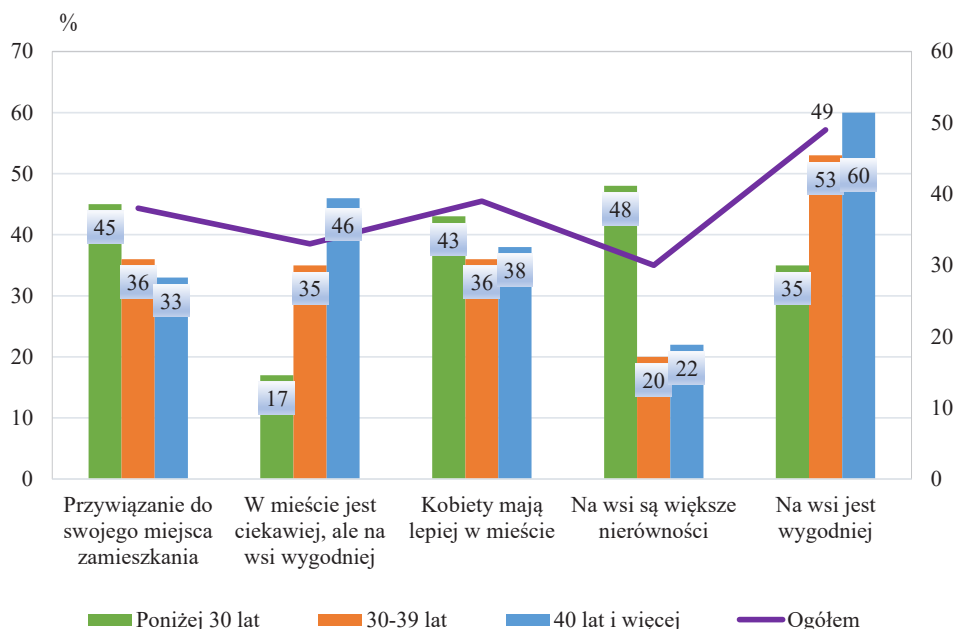
- 1) życie na wsi a w mieście,
- 2) kobiety o sobie i planach,
- 3) internet w życiu kobiet.

Wyniki analizy przeprowadzonej na potrzeby opracowania przedstawiono w formie opisowej, tabelarycznej i graficznej.

AKTYWNOŚĆ I ASPIRACJE KOBIEC NA OBSZARACH WIEJSKICH

W 2020 roku na zlecenie banku BNP Paribas przeprowadzono badania wśród kobiet, które aktywnie uczestniczą w prowadzeniu rolniczej działalności gospodarczej, są właścicielkami lub współwłaścicielkami gospodarstw rolnych bądź w nich pracują lub pomagają. Jak wynika z raportu przygotowanego przez Martin&Jacob „Sytuacja kobiet na wsi”, kobiety związane z agrobiznesem zamieszkujące tereny wiejskie były zadowolone z życia na wsi (72%) i nie zamierzały jej opuszczać (92%). Największą grupę usatysfakcjonowanych stanowiły kobiety młode, poniżej 30. roku życia (84%). W życiu na wsi najbardziej ceniły one spokój (87%) i bezpieczeństwo (73%) [BNP Paribas 2020]. Badania te wpisują się w badania związane z ogólną oceną życia na wsi. Według raportu „Polska wieś i rolnictwo 2021”, aż 78,3% rolników i prawie 75% mieszkańców wsi, gdyby miało taką możliwość nie przeprowadziłyby się ze wsi do miasta [MRiRW 2021].

Interesującym zagadnieniem, mogącym wpłynąć na deklarowany wysoki poziom zadowolenia z życia na wsi, są postawy i poglądy na temat mieszkania na wsi i w mieście, które przedstawiono na rysunku 1.

Rysunek 1. Postawy i poglądy względem mieszkania na wsi

Źródło: opracowanie własne na podstawie [BNP Paribas 2020]

Na podstawie danych przedstawionych na rysunku 1 można przedstawić profil kobiety aktywnej zawodowo, zadowolonej ze swojego miejsca zamieszkania, ale jednocześnie dostrzegającej pewne obszary, które w jej opinii korzystniej prezentują się w mieście. Widoczne jest zróżnicowanie odpowiedzi respondentek w zależności od ich wieku. Kobiety w wieku 30 lat i więcej ceniły życie na wsi ze względu na wygodę, a kobiety w wieku poniżej 30 lat wskazywały częściej przywiązanie do miejsca zamieszkania, uważając jednocześnie, że na wsi widoczne są nierówności społeczne, oraz że w mieście żyłoby im się lepiej.

Tylko 13% respondentek chciałoby wyprowadzić się do miasta, a 78% zdecydowanie wskazała wieś jako preferowane miejsce do życia. Większość badanych kobiet, bo aż 87%, interesowała się lokalnymi tradycjami i historią swojej miejscowości. Porównując opinie badanych na temat życia w mieście i na wsi, co piąta kobieta wskazała na ograniczoną ofertę kulturalną i edukacyjną na wsi. Opinie kobiet na temat życia na wsi w 2020 roku są podobne do tych, jakie uzyskano w badaniu na temat „Sytuacji kobiet w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Specyfika, standardy, parytety i oczekiwania”, realizowanym w roku 2012 przez Konsorcjum badawcze FOCUS Group. Wówczas mieszkanki wsi wskazywały na takie niedogodności i problemy, jak: gorszy niż w mieście dostęp do: sieci gazowej, możliwości podnoszenia kwalifikacji i wykształcenia dorosłych, kultury i rozrywek, możliwości studiowania, korzystania z obiektów sportowych i rekreacyjnych i do sieci kanalizacyjnej [FOCUS Group 2012]. Okazuje się jednak, że kobiety zarówno w 2012 roku, jak i w 2020 na tyle ceniły sobie życie na wsi, że mimo wskazanych problemów nie wyjeżdżały, lecz starały się przystosować do życia na tym obszarze. Potwierdziły to również badania prowadzone przez IERiGŻ-PIB [2020]. Wielofunkcyjność ról kobiet na obszarach wiejskich jest zasadniczym atutem wskazującym na ich pozycję społeczną i zawodową. Kobiety wnoszą znaczący wkład w gospodarkę wiejską, a koncepcja wielofunkcyjności otwiera przed nimi nowe możliwości rozwijania dodatkowej działalności w ramach gospodarstwa rolnego lub poza nim. Kobiety wiejskie w coraz większym stopniu aspirują do podjęcia pracy poza rolnictwem. W mniejszym stopniu aspiracje zawodowe kobiet dotyczą działalności rolniczej, chociaż część rolniczek wiąże swoją przyszłość z powiększeniem obszaru i dywersyfikacją działalności gospodarstwa rolnego. Około 90% badanych kobiet uważała, że każda kobieta powinna mieć możliwość podjęcia takiej pracy, jaka jest zgodna z jej preferencjami oraz jeśli sama tego chce.

Jednym z ważniejszych zagadnień związanych z aktywnością zawodową kobiet na obszarach wiejskich są ich aspiracje edukacyjne. Termin ten najczęściej postrzegany jest przez pryzmat kształcenia dzieci i młodzieży, jednak współcześnie, w dobie koniecznego kształcenia ustawicznego dotyczy również ukierunkowanego rozwoju człowieka dorosłego. Odnoszą się one do poziomu wykształcenia, jaki dana osoba zamierza osiągnąć.

Tabela 2. Plany edukacyjne kobiet

Plany edukacyjne kobiet	Wskazania kobiet według wieku [%]			
	ogółem N = 300	poniżej 30 lat N = 103	30-39 lat N = 94	40 lat i więcej N = 103
Chcę ukończyć interesujące mnie kursy/szkolenia	64,0	62,0	66,0	64,0
Chcę zdobyć doktorat	8,0	13,0	11,0	1,0
Chcę ukończyć studia podyplomowe	7,0	12,0	11,0	-
Chcę zdobyć średnie wykształcenie	5,0	12,0	2,0	1,0
Chcę zdobyć wyższe wykształcenie	5,0	9,0	2,0	4,0
Nie mam aspiracji edukacyjnych	27,0	19,0	21,0	40,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie [BNP Paribas 2020]

W badaniu zrealizowanym na zlecenie BNP Paribas, poza formami formalnej edukacji uwzględniono także wybrane, najbardziej popularne pozaszkolne formy kształcenia dorosłych, takie jak kursy i szkolenia oraz studia podyplomowe. Dlatego można je określić mianem aspiracji edukacyjno-zawodowych. W tabeli 2 przedstawiono plany edukacyjne kobiet związanych z rolnictwem. Najczęściej wskazywaną przez respondentki planowaną formą doskonalenia zawodowego były kursy i szkolenia, natomiast tylko 7% planowało ukończyć studia podyplomowe. Prawie co trzecia badana osoba stwierdziła, że nie ma żadnych aspiracji edukacyjnych.

Warto zauważyć, że z badań przeprowadzanych na obszarach wiejskich wynika, że matki młodych osób zamieszkujących wieś są lepiej wykształcone niż ojcowie. Obecne absolwentki studiów wyższych pochodzące z obszarów wiejskich częściej wywodzą się z rodzin legitymujących się średnim lub wyższym wykształceniem rodziców [Matysiak 2019]. Przy tym, ojcowie mają przeważnie wykształcenie średnie, a matki średnie lub wyższe. Dodatkowo Zbigniew Drajg i Krzysztof Gorlach [2019a] wskazali, że w kontekście formalnego wykształcenia polskie rolniczki wyprzedzają rolników mniej więcej o dekadę.

Aspiracje edukacyjno-zawodowe kobiet znajdują odzwierciedlenie w ich planach zawodowych. Jak wynika z danych przedstawionych w tabeli 3, aż 83% kobiet planuje pozostać w rolnictwie. Widoczny jest wpływ wieku i poziomu wykształcenia na to, w jakim kierunku kobiety planują swój rozwój zawodowy. Na przykład kobiety z wykształceniem wyższym w większości wiązały swój rozwój zawodowy z rolnictwem (są to osoby, które mają wykształcenie głównie rolnicze). Co trzecia osoba z wykształceniem

Tabela 3. Plany zawodowe kobiet

Plany zawodowe kobiet	Ogółem N = 300	Wiek [lata]			Wykształcenie		
		poniżej 30 N = 103	30-39 N = 94	40 i więcej N = 103	podsta- wowe/ zawodowe N = 75	średnie N = 106	wyższe N = 119
odpowiedzi [%]							
Chcę zostać w rolnictwie, ale też poszukać innej aktywności zawodowej	39,0	34,0	33,0	51,0	2,0	16,0	8,0
Chcę pozostać i rozwijać się, zwiększać swoją aktywność w rolnictwie	27,0	39,0	35,0	8,0	29,0	26,0	58,0
Chcę pozostać w rolnictwie	17,0	11,0	23,0	17,0	19,0	23,0	10,0
Chcę odejść od aktywności rolniczej	9,0	5,0	8,0	15,0	30,0	30,0	23,0
Nie wiem co chce robić	7,0	11,0	2,0	9,0	21,0	5,0	1,0

Źródło: opracowanie własne na podstawie [BNP Paribas 2020]

średnim i niższym planowała całkowicie zrezygnować z pracy w rolnictwie. Osoby z wykształceniem nierolniczym, deklarujące chęć pozostania w rolnictwie planowały poszukać także innej aktywności zawodowej. Dywersyfikacją swoich możliwości zawodowych częściej zainteresowane były kobiety w wieku 40 lat i więcej. Kobiety z młodszych grup wiekowych również często deklarowały chęć zwiększania aktywności w rolnictwie.

Z badań przeprowadzonych przez Wioletę Olejniczak wynika, że część kobiet nieusatysfakcjonowana ze swojego zawodu nie wykazuje chęci do zmiany miejsca zatrudnienia, co najczęściej spowodowane jest bliskością miejsca pracy w stosunku do miejsca zamieszkania [Olejniczak 2019]. Ogólnie można zauważyć, że na obszarach wiejskich nie tylko zmienia się postrzeganie kobiet i wzrastają ich aspiracje zawodowe, ale również wśród kobiet nastąpił wzrost zainteresowania sprawami dotyczącymi najbliższego otoczenia społecznego. Aktywność społeczna kobiet na wsi w stosunku

do lat 90. XX wieku wzrosła, dorównując prawie poziomowi zaangażowania rolników [Drağ, Gorlach 2019b]. Obecnie mieszkanki obszarów wiejskich działają na rzecz rozwiązywania problemów lokalnych przede wszystkim pełniąc funkcje w lokalnych zrzeszeniach np. kołach gospodyń wiejskich, lokalnych komitetach społecznych i organizacjach parafialnych. Rzadziej niż mężczyźni pełnią funkcje radnych i sołtysów [Chmielewska 2015]. To co najsilniej ogranicza funkcjonowanie kobiet na rynku pracy, to: zakorzenione w społeczeństwie stereotypy, niedostateczna opieka instytucjonalna nad dziećmi i osobami zależnymi, popularność tradycyjnego modelu rodziny i niski poziom wynagrodzeń [IARP 2020].

PODSUMOWANIE

Z badań przeprowadzonych przez IERGŻ-PIB wynika, że rolniczki-menedżerki rzadziej niż mężczyźni podejmują dodatkowo pracę poza rolnictwem. Oprócz aktywności zawodowej związanej z gospodarstwem rolnym, polskie rolniczki angażują się w działalność przedsiębiorczą, przetwórstwo rolno-spożywcze, agroturystykę, turystykę i świadczenie innych usług, m.in. opiekuńczych wynikających z trendu starzenia się populacji.

Z kolei na podstawie danych raportu przygotowanego przez Martin&Jacob „Sytuacja kobiet na wsi”, można zauważyć, że zdecydowana większość kobiet miała aspiracje edukacyjne, ponieważ co piąta respondentka planowała zdobyć wykształcenie średnie, wyższe lub napisać pracę doktorską, 66% respondentek zamierzało uczestniczyć w kursach i szkoleniach, a tylko 8% podjęłaby studia podyplomowe. Prawie co trzecia badana osoba stwierdziła, że nie ma żadnych aspiracji edukacyjnych.

Kobiety uczestniczące w badaniach ceniły życie na wsi, mimo wielu niedogodności (prawie 75% respondentek) i w zdecydowanej większości (92% badanych) nie chciałyby przeprowadzać się do miasta. Z przeprowadzonych badań wynika również, że 40% respondentek chciałaby rozwijać się zawodowo w rolnictwie i prawie tyle samo chce łączyć działalność w rolnictwie z inną aktywnością zawodową. Aspiracje zawodowe pozostałych kobiet związane były z odchodzeniem od działalności rolniczej lub miały charakter nieukierunkowany. Chęć zwiększania aktywności w rolnictwie deklarowały częściej kobiety z młodszych grup wiekowych i legitymujące się wykształceniem wyższym rolniczym.

Rozwijanie i wykorzystywanie potencjału kobiet na obszarach wiejskich jest konieczne z punktu widzenia rozwoju gospodarczego. Zapewnienie odpowiedniej jakości życia i zamieszkania na wsi będzie miało decydujące znaczenie w procesie przeciwdziałania depopulacji obszarów wiejskich.

BIBLIOGRAFIA

- BNP Paribas. 2020. *Sytuacja kobiet na wsi. Raport* (The situation of women in the countryside. Report). Martin&Jacob.
- Chmielewska Barbara. 2015. Kobiety wiejskie kruszą „szklany sufit” (Rural women shattering a “glass-ceiling”). *Wieś i Rolnictwo* 1.2 (166.2): 111-125.
- Drąg Zbigniew, Krzysztof Gorlach. 2019a. Polskie rolniczki jako menadżerki (Polish female farmers as managers). *Studia Socjologiczne* 4 (235): 129-156.
- Drąg Zbigniew, Krzysztof Gorlach. 2019b. Rolniczki jako uczestniczki życia społecznego (Rural women as participants in social life). *Acta Universitatis Lodzianis Folia Sociologica* 68: 47-66. DOI: 10.18778/0208-600X.68.04.
- FOCUS Group. 2012. *Sytuacja kobiet w rolnictwie i na obszarach wiejskich. Specyfika, standardy, parytety i oczekiwania*. Raport z badania (The situation of women in agriculture and in rural areas. Specifics, standards, parities and expectations. Test report). <https://9lib.org/document/yd7ke8ll-raport-z-badania.html>, access: 10.12.20202.
- GUS (Central Statistical Office – CSO). 2021. *Rocznik Statystyczny Pracy 2021* (Statistical Yearbook of Labor 2021). Warszawa: GUS.
- IARP (Instytut Analiz Rynku Pracy, Institute for Labour Market Analyses). 2020. *Analiza luki zatrudnienia oraz wynagrodzeń kobiet i mężczyzn*. Raport branżowy (Analysis of the employment gap and wages of women and men. Industry report). Warszawa: IARP, https://www.parp.gov.pl/storage/publications/pdf/Raport-Analiza-luki-zatrudnienia-oraz-wynagrodzenia_8_05_2020_2.pdf, access: 10.12.2022.
- IERiGŻ-PIB (Instytut Ekonomiki Rolnictwa i Gospodarki Żywnościowej – Państwowy Instytut Badawczy, Institute of Agricultural and Food Economics – National Research Institute). 2020. *Badanie aktywności zawodowej kobiet z obszarów wiejskich z uwzględnieniem zagadnienia niezależności ekonomicznej kobiet, w tym kobiet z niepełnosprawnościami* (Research on the professional activity of women from rural areas, taking into account the issue of economic independence of women, including women with disabilities). Warszawa: IERiGŻ-PIB.
- Kmita-Dziasek Elżbieta, Józefina Król-Nowinski. 2019. Aktywizacja zawodowa kobiet poprzez turystykę dziedzictwa kulturowego na obszarach wiejskich (Professional activation of women through cultural heritage tourism in rural areas). *Zagadnienia Doradztwa Rolniczego* 3 (97): 84-101.
- Knapik Wioletta. 2007. *Aktywność społeczno-zawodowa kobiet wiejskich na przykładzie gminy Trzebinia* (Social and professional activity of rural women on the example of the Trzebinia commune). PhD thesis. Katowice: Uniwersytet Śląsk.

- Krzyszowski Jerzy. 2008. Wprowadzenie. [W] *Diagnoza sytuacji społeczno-zawodowej kobiet wiejskich w Polsce* (Introduction. [In] *Diagnosis of the socio-professional situation of rural women in Poland*), ed. Jerzy Krzyszowski, 5-11. Warszawa: Ministerstwo Pracy i Polityki Społecznej.
- Krzyżanowska Krystyna. 2014. Sytuacja kobiet na obszarach wiejskich i ich udział w rynku pracy (The situation of women in rural areas and their participation in the labour market). *Problemy Drobnych Gospodarstw Rolnych* 1: 55-67.
- Lisowska Ewa. 2009. Kobiety i gospodarka. [W] *Kobiety dla Polski. Polska dla kobiet. 20 lat transformacji 1989-2009* (Women and the economy. [In] *Women for Poland. Poland for women. 20 years of transformation 1989-2009*), ed. G. Latos, 7-23. Warszawa: Fundacja Feminoteka.
- Magda Iga. 2020. Jak zwiększyć aktywność zawodową kobiet w Polsce? (How to increase professional activity of women in Poland?). *IBS Policy Paper* 1: 1-13, https://ibs.org.pl/app/uploads/2020/01/IBS-PP-01-2020_PL.pdf, access: 10.12.2022.
- Marciniak-Musiał Natalia. 2021. Kobiety w rolnictwie: ile rolniczek prowadzi gospodarstwa? (Women in agriculture: how many female farmers run farms?). *Tygodnik Poradnik Rolniczy*, https://www.tygodnik-rolniczy.pl/articles/aktualnosci/_we-francji-kobiety-odgrywaja-coraz-wieksza-role-w-rolnictwie-jak-wyglada-w-polsce/, access: 28.03.2021.
- Matysiak Ilona. 2019. *Młodzi i wykształceni w procesie przemian polskiej wsi* (Young and educated in the process of transformation of the Polish countryside). Warszawa: Wydawnictwo Naukowe Scholar.
- Michalska Sylwia. 2019. Rodzina wiejska w genderowej perspektywie, czyli o sytuacji kobiet. [W] *Ciągłość i zmiana. Sto lat rozwoju polskiej wsi* (A rural family in a gender perspective, or about the situation of women. [In] *Continuity and change. One hundred years of development of the Polish countryside*), eds. Maria Halamska, Monika Stanny, Jerzy Wilkin, 287-321. Warszawa: Instytut Rozwoju Wsi i Rolnictwa PAN.
- MRiRW (Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, The Ministry of Agriculture and Rural Development). 2021. *Polska wieś i rolnictwo. Raport* (Polish countryside and agriculture. Report), <https://www.gov.pl/attachment/d13d9d09-0a97-4874-bec0-0c0c6f098f19>, access: 10.12.2022.
- Olejniczak Wioletta. 2019. Aktywność zawodowa kobiet mieszkających na obszarach wiejskich (Professional activity of women, who living in rural areas). *Turystyka i Rozwój Regionalny* (12): 77-84. DOI: 10.22630/TIRR.2019.12.20.

WOMEN'S ATTITUDES TOWARDS LIVING AND WORKING IN RURAL AREAS

Key words: educational ambitions, career aspirations, women, rural areas, farm

ABSTRACT. The aim of the study was to present women's attitudes towards living and working in rural areas. The literature on the subject, secondary data from the Polish Central Statistical Office and the results of research carried out in 2020 by Martin&Jacob on behalf of BNP Paribas bank and published in the report „Situation of women in rural areas” were used to achieve the research objective. The empirical material was collected using a survey method with the CAWI technique, and the research observation covered 300 women who were owners or co-owners of farms. The data in the report shows that the vast majority of women had educational aspirations, as one in five respondents planned to obtain secondary education, higher education or write a doctoral thesis, while in-service training in the form of courses and training was intended to be attended by 2/3 of the respondents. These women valued living in the rural areas, despite the many inconveniences, and the vast majority would not want to move to a city. The survey also showed that 2/5 of the female respondents planned to develop professionally in agriculture and almost as many planned to combine activities in agriculture with other professional activities. The willingness to become more active in agriculture was declared more often by women from younger age groups and those with a university degree in agriculture.

AUTHORS

ANNA J. PARZONKO, PHD

ORCID: 0000-0002-2370-8154

Warsaw University of Life Sciences – SGGW

Institute of Economics and Finance

Department of Tourism, Social Communication and Counselling

e-mail: anna_parzonko@sggw.edu.pl

ANNA SIECZKO, PHD

ORCID: 0000-0001-9065-0362

Warsaw University of Life Sciences – SGGW

Institute of Economics and Finance

Department of Tourism, Social Communication and Counselling

e-mail: anna_sieczko@sggw.edu.pl

KRYSTYNA KRZYŻANOWSKA, PROF. DR HAB.

ORCID: 0000-0002-4160-6661

Warsaw University of Life Sciences – SGGW

Institute of Economics and Finance

Department of Tourism, Social Communication and Counselling

e-mail: krystyna_krzyzanowska@sggw.edu.pl

Proposed citation of the article:

Parzonko Anna J., Anna Sieczko, Krystyna Krzyżanowska. 2023. Postawy kobiet wobec życia i aktywności zawodowej na obszarach wiejskich. *Annals PAAAE* XXV (1): 180-191.